

# FRIVILLIGMELDING

FOR GJØVIK KOMMUNE



**GJØVIK KOMMUNE**

Vedtatt av Gjøvik kommunestyre 18. desember 2014







Utvalg for Kultur og Idrett oppnevnte i september 2013 en administrativ arbeidsgruppe som fikk ansvar for å utarbeide Frivilligmelding for Gjøvik kommune.

Disse var:

Eli Linnerud fra tjenesteområde helse- og omsorg, Anne Tone Korshavn King fra tjenesteområde barn og familie, Torill Høyer fra NAV, og Bjørn Rognstad fra Gjøvik Frivilligsentral. Liv Thorsen har vært koordinator for arbeidet.

Arbeidsgruppen ønsker å rette en spesiell takk til alle de som møtte opp på den åpne dagen på Rådhuset 13. november 2013, og som ga viktige innspill i den videre prosessen.



# INNHOLDSFORTEGNELSE

<b>1. UTKAST TIL FRIVILLIGMELDING FOR GJØVIK KOMMUNE</b> .....	<b>4</b>
1.1. INNLEDNING .....	4
1.2. FRIVILLIGHETENS EGENART .....	4
1.3. BAKGRUNN FOR FRIVILLIGMELDINGEN .....	4
<b>2. LOKALE FØRINGER</b> .....	<b>5</b>
<b>3. FORSLAG TIL VERDIGRUNNLAG – FRIVILLIGHET I GJØVIK</b> .....	<b>6</b>
<b>4. NASJONALE FØRINGER</b> .....	<b>7</b>
4.1. FRIVILLIGHET NORGE.....	7
4.2. DEFINISJONER OG BEGREPER .....	8
4.3. HVA ER FRIVILLIGHET? .....	9
4.4. FRIVILLIGHETENS BETYDNING.....	10
4.5. FRIVILLIGHET HAR EN EGENVERDI FOR DE FRIVILLIGE .....	10
4.6. FRIVILLIGHET ER SAMFUNNSGAGNLIG .....	10
<b>5. FRIVILLIGHET I ET FOLKEHELSEPERSPEKTIV</b> .....	<b>11</b>
5.1. OM FRIVILLIGHET I FOLKEHELSEMELDINGA .....	11
5.2. FOLKEHELSEMELDINGEN – GOD HELSE – FELLES ANSVAR .....	12
<b>6. UTVIKLINGSTREKK – ENDRINGER I FORM OG AKTIVITET</b> .....	<b>13</b>
6.1. KORTTIDSFRIVILLIGE .....	14
<b>7. NOEN FAKTATALL OM FRIVILLIGHETEN</b> .....	<b>15</b>
<b>8. SITUASJONSBSKRIVELSE AV FRIVILLIGHET I GJØVIK</b> .....	<b>16</b>
8.1. FRIVILLIGHET FOR ALLE SAMFUNNSGRUPPER.....	17
8.2. BARN OG UNGDOM .....	17
8.3. NATTERAVNENE.....	17
8.4. PENSJONISTER .....	18
8.5. INNBYGGERE MED INNVANDRERBAKGRUNN .....	18
8.6. GRUPPER SOM IKKE FÅR DELTA I FRIVILLIG ARBEID: .....	19
8.7. FRIVILLIG ARBEID SOM LAVTERSKELE TILBUD .....	20
<b>9. FRIVILLIGSENTRALER</b> .....	<b>21</b>
9.1. OPPRETTELSE AV FRIVILLIGSENTRALER I NORGE .....	21
9.2. GJØVIK FRIVILLIGSENTRAL .....	21
9.3. ETABLERTE TILTAK VED FRIVILLIGSENTRALEN .....	22
9.4. EKSEMPLER PÅ NYERE SAMARBEIDSTILTAK MELLOM FRIVILLIGHETEN OG ANDRE AKTØRER I KOMMUNEN: .....	23
<b>10. KARTLEGGING</b> .....	<b>24</b>
10.1. TILSKUDDSORDNINGER .....	26
10.2. LOKALITETER OG BYGG.....	28
10.3. KULTURARENAER .....	28
<b>11. FRIVILLIGHETENS FORVENTNINGER</b> .....	<b>28</b>
<b>12. FRIVILLIGHETEN FRAMOVER</b> .....	<b>30</b>
12.1. TILSKUDDSPORTALEN .....	31
12.2. VIDERE UTFORDRINGER .....	31
12.3. VIDERE FØRINGER - TILTAKSPLAN.....	32
REFERANSER .....	33

# 1. Utkast til Frivilligmelding for Gjøvik kommune

## 1.1. Innledning

En mangfoldig og levende frivillig sektor er av grunnleggende betydning for et godt lokalsamfunn. Gjøvik kommune ønsker å være en tilrettelegger og støttespiller for en uavhengig og robust frivillig sektor i kommunen.

Frivilligmeldingen 2014 er et dokument initiert av politikerne for å beskrive frivilligheten i Gjøvik, samt trekker opp linjer for hvordan kommunen kan styrke arbeidet med å øke frivilligheten. Meldingen skal gjøre det tydelig hva frivillig sektor kan forvente i samarbeid med kommunen og hvordan dette samarbeidet kan utvikles.

Meldingen har som visjon at kommunen skal være tilrettelegger og støttespiller for frivillig sektor i Gjøvik kommune. Mesteparten av det som skjer i frivillig sektor skjer uavhengig av kommunen.

Slagordet "Frivillighet lever av glede, men dør av tvang" brukes ofte for å beskrive

## 1.2. Frivillighetens egenart

Meldingens innhold bygger på det overordnede prinsippet om frivillig sektor som en uavhengig og selvstendig samfunnssektor. Frivillig innsats bidrar med verdifull aktivitet på en rekke områder i lokalsamfunnet, og som et supplement i kommunens tjenester.

Frivilligmeldingen har ikke tatt mål av seg å beskrive all den verdifulle aktivitet som foregår i en uavhengig frivillig sektor, men tar for seg sentrale områder som vi vet skjer rundt om i hele storkommunen.

Meldingen skal bidra til å legge grunnlag for gode samarbeidsrelasjoner og samarbeidsformer mellom frivillig sektor, og de kommunale tjenestene.

Denne meldingen må anses som et statusdokument, en "grunnmur" for det videre arbeidet. Det å utmeisle en Frivillighets politikk og en konkret, rullerende handlingsplan må være et langsiktig mål. Det er et omfattende arbeid og vil kreve en helt annen prosess som det må settes av ressurser til.

## 1.3. Bakgrunn for frivilligmeldingen

Politiske organer har lenge vært opptatt av å legge forholdene best mulig til rette for samarbeid mellom kommunen og frivillig arbeid.

I flere av Gjøvik kommune sine planer er det uttrykt ønske om å utarbeide en Frivilligmelding for kommunen. (Kommuneplanens samfunnsdel, statusdokument for Folkehelsearbeid)

Utvalget for Kultur og Idrett (UKI) fattet følgende vedtak på møte 19.09.13:<sup>1</sup>

*Det utarbeides en Frivilligmelding for Gjøvik kommune som skal konkretisere kommunens rolle, engasjement og arbeid i forhold til frivilligheten.*

*Rådmannen nedsetter ei administrativ arbeidsgruppe med representanter fra aktuelle tjenesteområder.*

## 2. Lokale føringer

I *Kommuneplanens samfunnsdel*, vedtatt av kommunestyret 20.juni 2013, heter det:

Mål:

- Gjøvik skal stimulere til engasjement og frivillighet i samfunnslivet!

Strategier:

- Legge til rette for og åpne for inkludering og deltagelse i aktiviteter og samfunnsliv.
- Forene generasjoner i felles aktiviteter og utfordre ungdommen til mer frivillig arbeid.
- Ta i bruk å videreutvikle Frivilligsentralen som møteplass og arena for kontakt og samhandling rundt frivillig innsats i lokalsamfunnet.

Kommunal oppfølging:

1. Støtte initiativ og virksomhet som stimulerer frivillig arbeid i sin alminnelighet, spesielt arbeidet innenfor organisasjonsliv og kulturområdet, med musikk og idrett.
2. Lage en frivillighetspolitikk for Gjøvik med oversikt over frivillig sektor og strategier for samarbeid med aktørene innenfor frivillig sektor, herunder få frem betydningen av frivillig innsats som prioriteringsgrunnlag i valget mellom forebyggende tiltak og kommunal tjenesteyting.
3. Synliggjøre betydningen av frivillig innsats i lokalsamfunnet - innenfor kultur, idrett, lag og foreninger, samt som bidrag i utviklingen av de kommunale tjenestene.
4. Utvikle rammebetingelsene rundt frivillig arbeid og aktivitet slik at flere benytter seg av de tilbud, muligheter og møteplasser som finnes, herunder å

---

<sup>1</sup> Sak nr.: 59/13

se på de muligheter som nasjonale og regionale satsinger gir for lokalt kulturliv.

5. Stimulere utvikling av nye og attraktive tilbud for uorganisert ungdom med støtteordninger, veiledning og åpning for bruk av bygg og anlegg.
6. Bruke kulturliv, frivillighet og dugnadsånd i profilering av kommunen for tilflytting og som virkemiddel for integrering av innflyttere og enkeltpersoner i fellesskapet.

Mandatet arbeidsgruppa har jobbet etter har tatt for seg flere av disse punktene, og neste skritt for kommunen blir å utarbeide konkrete tiltak for å nå disse målene.

Viktige prioriteringer eller strategier som legges til grunn for drift og utvikling av aktivitet innenfor tjenesteområde Kultur i *styringsdokumentet for 2014-2017*: (som berører frivillighet)

Drift:

- Gjøvik skal ha et bredt kulturtilbud for alle i hele kommunen, men tjenesteområde Kultur skal spesielt løfte frem tilbud til barn og unge og målgrupper med behov for spesiell tilrettelegging.
- De frivillige kultur- og idrettsorganisasjonene skal gis bedre rammevilkår. Det skal tilrettelegges og utvikles nye møteplasser, og opprettelse av en ny frivilligsentral skal vurderes.
- Gjøvik kultursenter med "Kultur langs elva" skal videreutvikles til å bli et midtpunkt for gode kulturopplevelser i Gjøvikregionen.
- Kommunen skal sikre en helhetlig og god drift av kommunale kulturarenaer som også ivaretar behovet for øvings- og framføringslokaler.

### **3. Forslag til verdigrunnlag – Frivillighet i Gjøvik**

Det åpne dialogmøte den 13. november 2013 ble åpnet med et lite ordspill:

FRI - VILLIG - HET - og dette inspirerte til å fremme følgende forslag til et verdigrunnlag for frivilligheten i Gjøvik:

Fri:           åpen for alle

Villig:       lystbetont

Het:           drevet av begeistring og engasjement for lokalsamfunnet

**Dugnadsånd, engasjement og gjestfrihet skal prege befolkningen og hverdagslivet!**

## 4. Nasjonale føringer <sup>2</sup>

I den norske velferdsmodellen er det et middel og et mål at alle skal delta i arbeidsliv og i samfunnsliv. Arbeid sikrer inntekt for den enkelte og økonomisk verdiskaping. Deltakelse i samfunnsliv sikrer levende demokrati, sosial kapital, trivsel og folkehelse.

Frivillige organisasjoner spiller en viktig rolle i den norske velferdsmodellen. De er pådrivere for politisk og sosial utvikling, løser nødvendige samfunnsoppgaver, og for svært mange innbyggere er organisasjonene også den letteste veien inn til deltakelse i det norske demokratiet. Innbyggerne engasjerer seg i aktiviteter og saker som opptar dem i Norges nesten 100.000 frivillige lag og foreninger. Selv om de fleste av disse ikke har politisk virksomhet som formål, men snarere tilbyr aktiviteter eller hjelp til medlemmer og andre målgrupper, deltar svært mange av dem i lokalpolitisk debatt om samferdsels- og utbyggingsplaner, folkehelsebygging, naturvern, kulturminnevern osv.

Frivillige organisasjoner, foreninger og lag er også skoler i demokrati fordi medlemmer og deltakere gjennom internskolering og andre medlemsaktiviteter lærer om organisasjonsbygging og drift, får ledererfaringer, opparbeider sosial kompetanse og praktiserer demokrati.

Nåværende regjering har signalisert at de vil se på Frivilligheten mer som en samarbeidspartner til å løse fremtidige utfordringer, særlig innen helse- og omsorgssektoren, og ikke bare som et supplement slik det er i dag. Pr. i dag har det ikke kommet nye sentrale føringer.

### 4.1. Frivillighet Norge

Gjøvik kommune ønsker å styrke den omfattende og verdifulle aktiviteten i frivillig sektor, og bedre samhandlingen mellom de frivillige organisasjoner og kommunen.

Frivillighet Norge og KS har gått sammen om en samarbeidsplattform som fastsetter prinsipper og handlinger for å styrke samarbeidet mellom frivillig og offentlig sektor. (Plattform for samspill mellom frivillig og kommunal sektor 2011 - 2013)

Frivillighet Norge vil arbeide for at nasjonale og lokale myndigheter skaper rom for sivilsamfunnet gjennom:

- Å utvikle en tydelig og helhetlig frivillighetspolitikk som legger til rette for at de frivillige organisasjonene skal fortsette å utvikle seg og være bærebjelken i et aktivt sivilsamfunn også i framtiden.
- Å anerkjenne i ord og handling at frivillige organisasjoners bidrag til arbeidet for mer fellesskap og mer demokrati ikke kan erstattes av verken offentlige eller kommersielle aktører.

---

<sup>2</sup> (kilde St.Medl.29 (2012-2013) Morgendagens omsorg)



- Å stimulere de frivillige nonprofitbaserte virksomhetene til økt innsats for de ulike samfunnsnyttige formålene de arbeider for. Frivillighetspolitiske verktøy og støtteordninger som er etablert for å styrke frivillige organisasjoners innsats må ikke utvannes. Ordninger som er etablert for å støtte non-profit baserte organisasjoner må forbeholdes disse alene.

Siden 2008 har Frivillighet Norge jobbet spesielt med inkludering av etniske minoriteter. Målet med arbeidet er større etnisk mangfold blant medlemmer og aktive i frivillige organisasjoner, men også å skape kontakt mellom minoritetsorganisasjoner og tradisjonelle norske organisasjoner. Arbeidet er støttet av blant andre Inkluderings- og mangfoldsdirektoratet

Eksempler på hva Frivillighet Norge bidrar med på dette området:

- Hjelper organisasjoner til å inkludere nye grupper
- Informerer minoritetsbefolkningen om frivilligheten i Norge
- Holder organisasjonskurs for små og nystartede organisasjoner. Her møtes minoritetsorganisasjoner og tradisjonelle norske organisasjoner
- Oppfordrer organisasjoner til å samarbeide med andre organisasjoner og gir råd om dette
- Arrangerer konferanser om inkludering i frivillig sektor
- Jobber for at myndighetene skal føre en frivillighetspolitikk som fremmer mangfold i frivillig sektor

#### 4.2. Definisjoner og begreper <sup>3</sup>

Frivillighet er ikke et enkelt område å definere. Siden det ikke finnes en entydig definisjon av frivillighet er det viktig at kommunale beslutningstakere og frivillige samarbeidspartnere har en mest mulig samstemt oppfatning av hva som menes med frivillighet.

I denne meldingen er frivillighet et begrep som omfatter individuelt frivillig arbeid/innsats, frivillige organisasjoner, frivillig sektor og sosiale partnerskap som rekrutterer og formidler frivillige. I meldingen brukes følgende begreper:

Frivillig innsats:

- Ulønnet innsats gjort av fri vilje som kommer individer eller grupper også utenfor egen husholdning til gode.

<sup>3</sup> (Kilde St.meld.nr. 39 (2007-2009) *Frivillighet for alle*)

Frivillighet:

- Frivillig innsats/frivillig arbeid.

Frivillige organisasjoner:

- Allmennyttige og ikke-kommersielle (ideelle) organisasjoner.

Frivillig sektor

- En fellesbetegnelse for frivillige organisasjoner og den øvrige frivillige innsatsen

Sosiale partnerskap:

- samarbeid mellom et tjenestested og en bedrift og/eller organisasjon som forplikter seg til å utføre et nærmere definert "frivillig arbeid". (Slike avtaler formidles for eksempel gjennom "FrivilligBørs")

Frivillighetspolitikken omfatter den frivillige innsats som ytes uten krav om gjentelser, utover eventuelt symbolsk betaling/utgiftsdekning.

#### Ulike forutsetninger

Frivillige organisasjoner og kommuner har ofte felles målsettinger, men veldig ulike ståsteder og forutsetninger. Dette er viktig å ta høyde for i et samarbeid:



#### 4.3. Hva er frivillighet?

Frivilligheten er mangfoldig – men forenes gjennom bestemte trekk. En frivillig organisasjon er en sammenslutning av personer eller virksomheter som driver frivillig virke på ikke-fortjenestebasert og ikke-offentlig basis. Frivillig virke er virksomhet med ikke-kommersielt formål, som baserer en vesentlig del av sin virksomhet på gaver, kontingenter, innsamlede midler, eller frivillig innsats og tidsbruk. Og sammenslutninger av personer eller virksomheter kan være frivillige lag, foreninger, stiftelser, nettverk eller paraplyorganisasjoner.

*Frivillighetspolitikken må bygge opp under en frivillig sektor som er uavhengig, selvstendig og et mål i seg selv*

Sentrale trekk i Frivilligheten er:

- mangfoldig, variert og nyskapende
- utfordrende, kritisk og utviklende
- sosial og tilgjengelig for alle
- uselvvisk og med høy etisk standard

#### **4.4. Frivillighetens betydning**

I Stortingsmelding nr. 39 (2007-2009) Frivillighet for alle, slås det fast at frivillighet er en verdi i seg selv:

- Frivillighet har en egenverdi for de frivillige
- Frivillighet betyr å gjøre noe en selv har glede av
- Frivillighet gir mennesker mulighet til å være aktive i lokalsamfunnet
- Frivillighet skaper bånd og tilhørighet/nye fellesskap
- Frivillighet kan bryte passivitet
- Frivillighet er samfunnsgagnlig
- Frivillighet tilfører kommunale tjenester ekstra kvalitet

#### **4.5. Frivillighet har en egenverdi for de frivillige**

Frivillig innsats gir det enkelte menneske mulighet for personlig utfoldelse, sosial kontakt og praktisk utøvelse av sosialt ansvar og medmenneskelighet. Frivillig innsats tar ofte utgangspunkt i en egeninteresse hos den frivillige. Frivillig innsats er gjerne knyttet til en hobby, egne barns organiserte fritidsaktivitet, eget ønske om selvrealisering og/eller samfunnsengasjement.

Frivillig innsats gir innbyggere som føler at de har noe å bidra med anledning til å ta ansvar og gjøre en innsats for nærmiljø og medmennesker. Frivillig innsats er viktig for egen mestring, nettverksbygging og personlig vekst - både hos dem som gir og får.

Forskning viser at omfanget av frivillig innsats kan være på vei ned. Unge generasjoner ser ut til å være mindre engasjert enn eldre generasjoner, og særlig er menn i alderen 20 - 30 år lite aktive. En økende andel av den frivillige innsatsen skjer utenfor frivillige organisasjoner.

Organisasjonstilknytning er mindre viktig for mange frivillige. Dette gir utfordringer i arbeidet med å rekruttere til frivillig innsats fremover. (Se avsnittet om Utviklingstrekk side 13)

#### **4.6. Frivillighet er samfunnsgagnlig**

Frivilligheten forandrer samfunnet gjennom sine aktiviteter, sine initiativer og sin rolle som fellesskapsbygger. Frivillige organisasjoner gir aktivitetstilbud og sosiale

felleskap til innbyggerne gjennom for eksempel kulturarrangementer, omsorgstjenester og idrett. Frivillig sektor bidrar på flere måter til den lokale samfunnsutviklingen.

Gjennom frivillig innsats og frivillige organisasjoner opplever mange en integrering i samfunnet, både som barn i ulike fritidsaktiviteter, som innflyttere, som eldre osv. Frivillig sektor har derfor en viktig forebyggende rolle i lokalsamfunnet i Gjøvik kommune

Frivillige organisasjoner er viktige demokratiske aktører. De fungerer som en alternativ påvirkningskanal for innbyggerne gjennom å fremme medlemmers interesser.

Frivillig sektor er kultur- og verdiformidlere. Virksomhetene er bærere og skapere av identitet, verdier og holdninger. Dette er funksjoner som utvikles best i uformelle sosiale systemer på frivillig og selvregulert basis.

Kommunen må våge å la samarbeidsprosjekter styres av frivillige organisasjoner.

Prosjektsamarbeid innebærer at kommunen og frivillige organisasjoner skaper noe sammen, som ingen av partene kan realisere på egen hånd. En forutsetning for samarbeid er felles mål og sammenfallende forventninger til hva partene vil og kan bringe inn i samarbeidet.

## 5. Frivillighet i et folkehelseperspektiv

### 5.1. Om frivillighet i Folkehelsemeldinga

Det ansees som relevant for denne meldingen å referere til hva Folkehelsemeldingen sier om frivilligheten<sup>4</sup>:

§1 Formål:

Bidra til en samfunnsutvikling som fremmer folkehelse. Folkehelsearbeidet skal fremme befolkningens helse, trivsel, gode sosiale og miljømessige forhold og bidra til å forebygge psykisk og somatisk sykdom, skade eller lidelse.

§4: Kommunens ansvar:

*... Kommunen skal fremme folkehelse innen de oppgaver og med de virkemidler kommunen er tillagt, herunder ved lokal utvikling og planlegging, forvaltning og tjenesteyting. ... Kommunen skal legge til rette for samarbeid med frivillig sektor.*

---

<sup>4</sup> Kilde: Lov om folkehelsearbeid, gjeldende fra 01.01.12.

## 5.2 Folkehelsemeldingen – God helse – felles ansvar <sup>5</sup>

Vi har et samfunn som er preget av sosial trygghet og tillit, økonomisk bærekraft og en velferdsstat som gjør oss godt rustet til møte med nye helseutfordringer. Skal vi få til et felles løft for folkehelsen, må alle aktører i samfunnet bidra. Dette er en positiv dagsorden som er motivert av muligheter.

Vi trenger en ny tilnærming som i sterkere grad kan forankre og skape eierskap til målene for folkehelsepolitikken i brede lag av befolkningen. Vi skal videreføre eksisterende politikk. Men i møte med livsstilssykdommer kreves en tilnærming som i sterkere grad motiverer og inspirerer hver enkelt av oss. Det er ikke nok at politiske myndigheter eier målene. Målene må forankres i hele det sivile samfunnet. Det gjelder frivillige organisasjoner, fagbevegelsen, næringslivet og arbeidsgivere både i offentlige og private virksomheter. Befolkningens helse er et felles ansvar. Alle har et ansvar for å utvikle et samfunn som fremmer helse og hver enkelt har ansvar for egen helse.

Det er lang tradisjon for samarbeid mellom offentlige myndigheter og frivillige organisasjoner i folkehelsearbeidet. Det gjelder organisasjoner som har folkehelse som uttalt arbeidsområde, idretts- og friluftsansjoner, humanitære og ideelle organisasjoner, organisasjoner på kulturområdet, pasient- og brukerorganisasjoner, og en rekke andre organisasjoner. Det handler både om organisasjonenes egenverdi som sosial møteplass, aktiviteter og tilbud som organisasjonene driver, om å utvikle helsefremmende arenaer, for eksempel ved å skape alkohol- og røykfrie arenaer, tur- og treningstilbud og om å tilby sunnere mat på arrangementer. Dette samarbeidet bør videreutvikles. Ikke minst i lokal- og nærmiljøet der kommunene skal legge til rette for samarbeid med frivillige organisasjoner. Regjeringen vil invitere til dialog om hvordan frivillige organisasjoner kan bli en enda viktigere samarbeidspartner i folkehelsearbeidet, om innretningen på de statlige virkemidlene og behovet for samordning på tvers av sektorer.

### *Nasjonale virkemidler og tiltak*

Folkehelsearbeid er ikke et ansvar for det offentlige alene - hele samfunnet må bidra. Regjeringen inviterer derfor til samarbeid og ansvarliggjør aktører også utenfor offentlig sektor. Det gjelder næringslivet, partene i arbeidslivet, frivillige organisasjoner og andre aktører som kan bidra til å bedre helsen i befolkningen.

### *Medvirkning*

I helsefremmende arbeid brukes ofte begrepet "empowerment" om individers og lokalmiljøers makt til å påvirke beslutninger. Begrepet kan oversettes med bemyndigelse, myndiggjøring, styrking eller mobilisering av egne krefter. Kjernen i begrepet er det motsatte av maktesløshet eller undertrykking. Det handler om hvordan mennesker og lokalsamfunn kan ta kontroll gjennom å mobilisere og styrke egne krefter. Muligheten til å mobilisere ressurser henger sammen med de

---

<sup>5</sup> Kilde: (St. meld.34 (2012 - 2013) Folkehelsemeldingen God helse - felles ansvar

livsbetingelsene menneskene lever under. Det betyr at medvirkning kan stimuleres gjennom å styrke sosiale ressurser og bedre materielle levekår.

Folkehelseloven knytter kommunenes folkehelsearbeid til bestemmelsene om medvirkning i plan- og bygningsloven. På denne måten bidrar folkehelseloven til å rettsliggjøre kravet om medvirkning. Involvering av frivillige organisasjoner er sentralt for å sikre medvirkning i folkehelsearbeidet og kommunene er pålagt å legge til rette for samarbeid med frivillig sektor.

### *Sterkere virkemidler i folkehelsepolitikken*

Regjeringen vil:

- utvikle samarbeidet med frivillige organisasjoner om å sette deltakelse, medvirkning og sosial inkludering på dagsorden i det lokale folkehelsearbeidet
- videreføre satsingen på friluftaktiviteter og friluftstiltak i regi av organisasjonene
- samarbeide med kommunesektoren om å styrke frivillige organisasjoner som aktører i det lokale folkehelsearbeidet

## **6. Utviklingstrekk – endringer i form og aktivitet**

Samtidig som vi får stadig flere frivillige ser vi også at det frivillige arbeidet endrer karakter. Det har gått fra å ta form av store folkebevegelser til dagens mer "individuelle" organisasjoner og ad hoc-pregede aksjoner. Finansieringen har også endret art, fra loddsalg og kronerullinger til prosjekt og aktivitetsstøtte fra offentlige instanser og privatbedrifter. Egenorganisering, selvtutfoldelse og ønske om raskt synlige resultater får økt betydning som motivasjonsfaktor for folks organisasjonsdeltakelse - ikke minst når det gjelder ungdom. Mange ønsker heller å engasjere seg i enkeltarrangementer enn å forplikte seg til et langsiktig verv i en frivillig organisasjon. Vi ser også en tendens til å ville "kjøpe seg fri" fra de forpliktelsene som medlemskap i frivillige organisasjoner vanligvis forutsetter.

Etterkrigstidens utvikling av velferdssamfunnet møtte kritikk på at den frivillige innsatsen ville bli redusert i takt med at det offentlige overtar mer av ansvaret for viktige velferdsområder, og at dette ville føre til at varige verdier i vårt samfunn går tapt. Forskning viser imidlertid at det har skjedd viktige endringer i både organisasjonsformer og organiseringsgrad, og at frivilligheten har tatt en ny kurs. Engasjementet er fortsatt like sterkt, men færre enn tidligere ønsker å være medlem i en organisasjon. Andelen av Norges befolkning som gjør frivillig arbeid har gått ned fra 58 % i 2005 til 48 % i 2009, og størst er nedgangen blant unge menn. Men selv om andel av befolkningen som utfører frivillig arbeid har gått ned, er antallet frivillige timer i denne perioden likevel stabilt. Tilbakegangen skjer

hovedsakelig innen politisk orientert og religiøst arbeid, men samtidig holder noen av disse aktivitetene stand på grunn av økende grad av minoritetsdeltakelse.

Aktiviteter knyttet til nærmiljø og velferd er fortsatt voksende og særlig gjelder dette aktivitet som vi selv eller våre nærmeste kan dra nytte av. Og myten om at innvandrere ikke stiller opp på dugnad stemmer ikke med virkeligheten. En ny undersøkelse viser tvert imot at minoriteter gjør akkurat like mye frivillig arbeid som etniske nordmenn, og at 36 % av minoritetsbefolkningen deltar i slike aktiviteter i løpet av et år.

### **6.1. Korttidsfrivillige**

Vi velger å gi avsnittet vedr Korttidsfrivillige noe plass, da dette kan få konsekvenser for fremtidige føringer mellom Gjøvik kommune og frivilligheten.

Endringene fra 1997 til 2004 skyldes en kraftig økning i antallet korttidsfrivillige. Mellom 2004 og 2009 ble det klart at en stor del av denne gruppen var frivillige til låns. Korttidsfrivillighet kan fortolkes som et uttrykk for overgang fra en kollektiv til en mer refleksiv frivillighet (Hustinx & Lammertyn 2003).

Den enkelte forventer å stå friere i forhold til organisasjonsvalg enn tidligere, og er mindre villig til å inngå mer langvarige forpliktelser eller ta ansvar for tidkrevende arbeid. Som valgforskningen har vist med hensyn til folks velgeratferd (Aardal 1999), har også de frivillige blitt mer troløse. Dette medfører økende ustabilitet i organisasjonsdeltakelsen. En naturlig konsekvens av dette er at andelen som gjør frivillig arbeid vil svinge mer fra år til år.

De frivillige kjernetroppene krymper også betydelig i perioden. Andelen som gjør mer enn en halvtimes innsats er redusert fra 36 til 30 prosent. Det er her snakk om en erosjon av frivillighetens grunnfjell - de som gjør en betydelig innsats og tar ansvar for styreverv og daglig drift av organisasjonene. Dette er derfor en potensielt mer alvorlig utvikling enn svingninger i antallet korttidsfrivillige.

Organisasjonene innen velferdssektoren (helse, sosialtjenester og utdanning) har lykkes bedre i å holde på økningen i korttidsfrivillighet som skjedde i perioden 1997-2004. Vi kan dermed registrere en svak økning i frivilligheten i denne kategorien perioden sett under ett. Det økende omfanget av korttidsfrivillighet innen velferdssektoren avspeiler store endringer innen dette feltet i perioden. Frivillighet for velferdsformål, som tidligere var dominert av brede medlemsorganisasjoner, er nå snarere karakterisert av frivillige uten medlemskap som arbeider gratis for en sak de er opptatt av enn av organisasjonsslitere. Dette gjenspeiler seg også i sammensetningen av de frivillige innen dette området og i måten de er koblet til organisasjonene på.

Et kort blaff av økende korttidsfrivillighet mellom 1997-2004 viste seg å ikke være bærekraftig i årene som fulgte. Den langsiktige trenden er en erosjon av organisasjonssamfunnets grunnfjell - de som arbeider mer enn en time i uka. Den

samme tendensen gjør seg gjeldende om vi ser på medlemsdeltakelse. Medlemskapene blir mer passive i karakter, og en større del av befolkningen står helt utenfor. Dette er blant annet resultat av generasjonsutskifting. En stadig mer aktiv pensjonistbefolkning holdt deltakelsen oppe på et høyt nivå, mens yngre generasjoner har deltatt i mindre grad. Dette viser seg nå på den samlede deltakelsen i sektoren. Fortsatt er Norge det landet i verden vi finner flest frivillige som andel av befolkningen, og på grunn av befolkningsveksten skjer det heller ingen nedgang i det totale antallet frivillige årsverk som leveres hvert år.

Paradoksalt nok kan en utvikling mot en løsere og mer uforpliktende frivillighet føre til mer formalisering og profesjonell koordinering. Det er vanskeligere å få folk til å ta ansvar for organisasjonsdrift på frivillig basis ettersom viljen til å bruke tid til «kjedelige» møter og papirarbeid er dalende, og da må profesjonelle overta. Mindre lojale frivillige forutsetter også at større ressurser settes av til rekruttering og administrasjon.

Det skjer også en økende grad av frivillighet knyttet til nettverksorganisering og på siden av de etablerte strukturene, for eksempel via internett. Slik oppstår nye former for mobilisering og koordinering av frivillig innsats.

## **7. Noen faktatall om frivilligheten <sup>6</sup>**

Den frivillige sektor står for en betydelig del av samfunnets verdiskaping. Over halvparten av befolkningen utfører frivillig arbeid.

Ifølge Statistisk sentralbyrå er det registrert 101 milliarder i verdiskaping i 2010. Dette tilsvarer ca 20 000,- pr. innbygger. I tillegg til dette har mange sin jobb i og for ideelle og frivillige organisasjoner med virksomhet som spenner over mange ulike aktivitetsområder. De leverer varer og tjenester innenfor kultur, helse og omsorg, samt utdanning og tjenesteyting fra ulike medlemsorganisasjoner innenfor næringsliv, arbeidsliv og politikk.

For mange av de frivillige er drivkraften i dette engasjementet et ønske om å drive med aktiviteter som gir mening, ofte sammen med andre i et interessefellesskap. Noen faktatall om frivillighet:

48 % av Norges befolkning over 16 år bidrar med frivillig arbeid i de frivillige organisasjonene, og dette er den høyeste andel som er målt på verdensbasis.

Over halvparten av det frivillige arbeidet legges ned i kultur- og fritidsorganisasjoner, inkludert idrett.

---

<sup>6</sup> Kilde (St. meld 29, 2012 - 2013 - Morgendagens omsorg.)



Om lag 80 % av befolkningen er medlem i minst én organisasjon, nesten halvparten av disse definerer seg som "aktive medlemmer".

I Frivillighet Norges medlemsundersøkelse fra høsten 2009 rapporterte over halvparten av organisasjonene at de har hatt medlemsvekst i den siste femårsperioden.

Det finnes over 115 000 lag og foreninger i Norge.

Det er 49 000 organisasjoner innenfor kategorien "kultur og fritid". Dette inkluderer for eksempel idrettslag, musikkorps og turistforeninger.

I tallene ovenfor inngår også bl.a. arbeidslivsforeninger og borettslag.

## **8. Situasjonsbeskrivelse av frivillighet i Gjøvik**

I Gjøvik er det et rikt organisasjonsliv, med en lang rekke registrerte lag og foreninger. Alle organisasjoner kan registrere seg på kommunens hjemmeside [www.gjovik.kommune.no](http://www.gjovik.kommune.no). Her finnes i 2012 til sammen vel 270 lag og foreninger, kategorisert innen idrett og friluftsliv; musikk, dans og drama; barne- og ungdomsorganisasjoner; interesseorganisasjoner og andre.

Tar en utgangspunkt i den forskning som viser hva verdien av frivillig arbeid utløser; "den frivillige innsatsen utgjør i snitt kr. 20 000,- pr. innbygger". (Morgendagens omsorg - St. meld 29) vil dette bety at den totale innsatsen frivillig arbeid i Gjøvik kommune med ca 30 000 innbyggere utgjør ca. 600 mill. kroner!

De organisasjonene som søker om årlige kulturmidler og andre kommunale tilskudd, må oppgi medlemstall og godkjente regnskap, men ut over det er det ingen etablerte rutiner for å fange opp disse opplysningene, noe som gjør det vanskelig å sette opp et "samfunnsregnskap" for frivilligheten i Gjøvik kommune. Vi har derfor valgt ikke å fokusere på medlemstall i den enkelte organisasjon, men heller på den totale verdien av frivillig arbeid.

Gjøvik kommune har lange tradisjoner for å samarbeide med frivilligheten, det gjelder både med lag/organisasjoner og frivillige enkeltpersoner. Motivasjonen for å tilrettelegge for frivillig arbeid er først og fremst at dette er et viktig supplement til kommunale tjenester. Kommunen skal være en tydelig og forutsigbar samarbeidspartner som kan verdsette det frivillige bidraget, men som samtidig har kunnskap om frivillighetens utfordringer og begrensinger mht. hvilke oppdrag de kan påta seg.

*(sitat fra dialogmøte):*

- *Framsnakke i det offentlige rom*
- *Anerkjennelse og ros: Må ikke bli noen selvfølge, påvirkningsmulighet*
- *Viktig å bli sett og verdsatt*

Som tidligere beskrevet har frivillig arbeid en verdi for både den som yter og de som tar imot, som for eksempel:

- Følelsen av å bety noe for andre
- Å gjøre noe en selv har glede av
- Følelsen av å bli inkludert i et fellesskap

### **8.1. Frivillighet for alle samfunnsgrupper**

Arbeid til alle, gode velferdsordninger og å styrke fellesskapet er avgjørende for å skape et godt samfunn. En god og velfungerende offentlig sektor kan bidra til dette. Men uten et sterkt sivilsamfunn hvor enkeltmennesker sammen bidrar til gode lokalsamfunn, kan vi ikke lykkes i arbeidet for et samfunn hvor alle er med.

Regjeringen ønsker å sikre utviklingen av et levende sivilsamfunn gjennom å utvikle et nært samspill med frivillige organisasjoner og ved å legge til rette for frivillig engasjement. Gjennom frivillig arbeid kan folk delta i meningsfylt og samfunnsnyttig virksomhet. For å opprettholde en omfattende frivillig sektor i Norge, er det nødvendig med flere tiltak for å sikre rekruttering av aktive og tillitsvalgte. (St.meld. nr. 39 (2006-2007) - Frivillighet for alle)

Arbeidsgruppa har ikke lyktes å kartlegge all aktivitet som skjer i hele storkommunen, men vi har skaffet en oversikt som sier noe om bredden i tiltak som når både gammel, ung, mennesker med spesielle utfordringer, innbyggere med innvandrerbakgrunn, psykiske lidelser og rus. Disse gruppene er både bidragsyttere og mottakere av ulike tilbud.

### **8.2. Barn og ungdom**

Kommunen har et ansvar for bredden og mangfoldet når det gjelder fritidstilbud til barn og ungdom, og som produsent av aktiviteter, opplevelser og arenaer er frivillige lag og organisasjoner viktige samarbeidspartnere. Barn og ungdom i Gjøvik kommune skal ha et godt og variert fritidstilbud å velge mellom, både innenfor idrett, friluftsliv, kultur og andre fritidsaktiviteter, og i dette arbeidet er frivillige lag og organisasjoner store og viktige bidragsyttere.

### **8.3. Natteravnene**

Natteravnene er en humanitær grasrotbevegelse som har som formål å forebygge vold og skadeverk og som samtidig fungerer som en forsterkning av det sosiale nettverket.

Edrue, voksne personer som viser omsorg og interesse og som tar kontakt med barn og unge, representerer normalitet og stabilitet i et kanskje urolig og ustabil nærmiljø.

Natteravnene i Gjøvik består av 120 faste voksne som patruljerer gatene stort sett på natt til lørdag og høst og vår.

Natteravnene har tilholdssted på Frivilligsentralen i sentrum.

#### **8.4. Pensjonister**

Den gjennomsnittlige levealder i Norge blir stadig høyere for både kvinner og menn.

I kombinasjon med økt fokus på aktiviteter for bedre fysisk og psykisk form og lavere pensjonsalder, er dette en ressursgruppe som kan benyttes i det frivillige arbeidet. I tillegg har de bak seg en lang yrkeserfaring med høy sosial og faglig kompetanse. På det åpne møtet ble det understreket at "pensjonister er en ressurs", og at det bør registreres et "pool" av frivillige fra lokalsamfunnets pensjonistgruppe.

Det er samtidig en stor gruppe av eldre mennesker, både på institusjoner og hjemme hos seg selv som har behov for frivillig innsats som bidrag for økt livskvalitet. Gjennom "Den kulturelle spaserstokken" er det satt fokus på både aktiviteter og opplevelser hvor det er et stort behov for samhandling mellom det offentlige og frivilligheten.

Eksempler på møteplasser med gode tiltak for eldre i Gjøvik:

- Øverby med Torsdagsgjengen
- Frivilligsentralen med div. tilbud (se oversikt s.22)
- Pensjonistforeninger
- Pensjonistuniversitetet PU
- Fritidsområder som alle er lett tilgjengelige for lavterskeltilbud.

Frivilligsentralen samarbeider bl.a. med rådgivningstjenesten for eldre, 65+, Helsestasjonen, Opus, Gjøvik bibliotek og litteraturhus og organiserer bl.a.:

- Lavterskel turgruppe hver uke
- Henter de som ikke kommer seg ut på egen hånd
- Gladsang/allsang to ganger pr måned
- Stoltrim - de som er så bevegeshemmet at eneste mulighet er å trimme på stol)

Andre gode eksempel på frivillig arbeid som har allmenn nytteverdi er:

- Idrettslag med oppkjøring og vedlikehold av skiløyper og trasé for slalåmbakken i Hovde
- Venneforeningen Gjøvik Gård som gjennom avtaler med kommunen gjør en dugnadsinnsats for å vedlikeholde, arrangere kulturtilbud og ivareta stedet

#### **8.5. Innbyggere med innvandrerbakgrunn**

Erfaring viser at mange av Gjøvik kommune sine "nye landsmenn" ønsker å bidra i frivillig arbeid, og henvender seg til Frivilligsentralen. I tillegg er det etablert flere tiltak for minoritetsspråklige:

- Røde kors sin norskgruppe og flyktningguide
- Internasjonal matgruppe

- Røde kors og Gjøvik Frivilligsentral samarbeider om "Til Topps-prosjektet". Dette er et nasjonalt integreringstilbud for å få med flest mulig til å bli med på gåturer i lokalmiljøet, og hvor mange avslutter med å bestige Galdhøpiggen.
- Samarbeidsprosjekt mellom NAV og Frivilligsentralen; Et treningsprosjekt for språkutvikling for fremmedspråklige
- Småbarnstreff i samarbeid med helsestasjonene i Gjøvik - og her kommer folk fra alle nasjonaliteter
- Leksehjelp til barn/unge fra ulike nasjonaliteter

Tiltak rettet mot sårbare grupper:

Det har i perioder vært utført frivillig arbeid i form av matutdeling gjennom

- "Matbussen" og mer nylig facebook-gruppa "Hjelp oss å hjelpe" som skaffer klær og annet utstyr til trengende i Gjøvik.
- Kafé Kampen

Dette er mennesker som legger ned et betydelig antall timer frivillig innsats, og som også stimulerer andre til å bidra.

Kirkens SOS er Norges største selvmordsforebyggende krisetjeneste på telefon og internett. Ca 1000 frivillige medarbeidere besvarer årlig ca 170 000 henvendelser på telefon og over Internett, og har blitt beskrevet som en folkehelseudgnad. Kirkens SOS Hedmark og Oppland har vaktrom på Gjøvik, Lillehammer og Hamar, og har 88 frivillige.

### **8.6. Grupper som ikke får delta i frivillig arbeid:**

Det er ofte henvendelser til Gjøvik Frivilligsentral fra mennesker som er arbeidsledige/uføretrygdede, og som ønsker å gjøre en frivillig innsats. Dagens "meldesystem" til NAV gjør at mennesker blir trukket i sine utbetalinger dersom de melder at de bidrar med frivillig arbeid.

Dette er personer, som nettopp i sin situasjon kan komme videre i sin prosess med å kunne bidra med frivillig arbeid.

Vi har innhentet rutinene fra NAV som gjelder meldekort for arbeidssøkende:

For å være registrert som arbeidssøker og for å motta dagpenger og stønader ved tiltak (individstønad) plikter du å holde NAV orientert om din situasjon. Det gjør du blant annet ved å sende inn meldekort hver 14. dag.

Når skal meldekortene sendes inn?

Meldekortene gjelder for to uker og skal sendes inn hver 14. dag. Det er viktig at du fyller ut meldekortet riktig, fullstendig og til rett tid.

Sender du meldekortet for sent, kan det i tillegg til trekk i utbetaling føre til at du ikke lenger står registrert som arbeidssøker hos NAV. Det betyr at du ikke lenger vil

få tilbud om arbeid eller tiltak. Du må reaktivere deg som arbeidssøker, eller kontakte NAV-kontoret ditt hvis du igjen ønsker å stå registrert som arbeidssøker.

Har du mistet eller fått redusert utbetaling fordi du sendte meldekortet for sent, blir stønaden først utbetalt igjen fra og med den datoen du står registrert som arbeidssøker igjen. Er utbetalingen stanset, må du kontakte NAV-kontoret ditt for å gjenoppta stønaden.

### Spørsmål 1 - Arbeid

Hvis du har arbeidet for andre, eller i selvstendig næringsvirksomhet i den perioden meldekortet gjelder for, skal du oppgi alle arbeidede timer pr. dag, inkludert lørdag og søndag, kveld og natt.

Som hovedregel skal du alltid oppgi det antall timer du faktisk arbeider (for dagpenger både lønnet og ulønnet arbeid). (Uthevet og understreket av arb.gr.)

## 8.7. Frivillig arbeid som lavterskel tilbud

Frivillig arbeid er ofte lavterskeltilbud i to dimensjoner.

1. For det første dreier det seg om at det skal være lettere å engasjere seg, mange ønsker å bidra uten å forplikte seg eller melde seg inn i en organisasjon
2. Det skal også være lett å tilby frivillig arbeid. Med den bredden vi ser i det frivillige arbeidet fins det noe for alle som ønsker å bidra. Fra kortere uforpliktende innsats, til lengre formelle medlemskap i ulike organisasjoner.

Lavterskeltilbud er ofte organiserte aktiviteter som retter seg mot hele befolkningen i kommunen og som har som mål å fremme god helse; fysisk, psykisk og sosialt. Lavterskeltilbudene er enkle og krever sjelden kostbart utstyr og anlegg.

Noen eksempler fra Gjøvik:

- Skogstien i Øverbymarka
- Skilekeanlegg og cross-sykelbane på Vind Idrettspark.
- "Sprek i Gjøvik" - ulike poster satt ut rundt byen
- Jernbaneparken med skatepark
- Ulike "løkker" og nærmiljøanlegg flere steder i kommunen
- Ulike turer og opplegg v/Gjøvik Turistforening/turlag
- Ulike aktiviteter v/Øverby og Eiktunet
- Elvelangs
- Friluftsbadet på Fastland
- Nærmiljøanlegget Myrvang v/Biri IL
- Biritrimmen v/Biri IL
- Her finnes sikkert mange ulike aktiviteter fra områder i Biri og Snertingdal som vi ikke har lyktes å kartlegge i denne omgang

## 9. Frivilligsentraler

### 9.1. Opprettelse av Frivilligsentraler i Norge

Frivilligsentralene i Norge oppsto tidlig på 1990-tallet som en forsøksordning og har senere økt kraftig i antall. De er forskjellige i oppbygging og eierskap, fra delvis offentlig eide, via uavhengige stiftelser, til sentraler eid av frivillige organisasjoner. De opererer ofte i et grenseland mellom tradisjonelle organisasjoner og offentlig virksomhet og finansieres av statsmidler og lokale tilskudd.

Bakgrunnen for etableringen var hvordan frivillige organisasjoner kunne bidra til å løse fremtidens omsorgsoppgaver. Det ble etablert 95 sentraler over hele landet, og ordningen ble evaluert etter to år. St. meld. nr. 16 (1993-94) *Om videreføring av arbeidet med frivillighetssentraler* gav Stortinget en tilbakemelding om virksomheten til de 95 sentralene som hadde drevet forsøk. Forsøksprogrammet viste at sentralene var et godt virkemiddel for å utløse frivillig innsats. Evalueringsrapporten *Ansvar for andre, Frivillighetssentralen i norsk velferdspolitik* (H. Lorentzen m.fl. 1995) ble omtalt i St.meld. nr. 35 (1994-95) *Velferdsmeldingen*. I denne meldingen ble det vist til at sentralene i vesentlig større grad trakk til seg mennesker utenfor arbeidsmarkedet enn det frivillige organisasjon gjorde.

Kultur- og kirkedepartementet fikk et koordinerende ansvar for frivillighet fra 1. januar 2005, og nye retningslinjer for driften ble vedtatt samme år. Kulturdepartementet gir tilskudd til driften, og rammene for dette fastsettes i statsbudsjettet. Midlene skal brukes til å dekke deler av lønnskostnadene til daglig leder. For 2014 er tilskuddet på kr 310.000,- i maksimalt tilskudd forutsatt daglig leder ansatt i 100 % stilling og krav om minimum 40 % lokal finansiering av driften. I dag er det nærmere 400 sentraler i Norge.

### 9.2. Gjøvik Frivilligsentral

Gjøvik Kommune besluttet å etablere Gjøvik Frivilligsentral i 1995. (sak 95/0112 og 95/0113) og denne kom i drift 1. mars 1996. Sentralen var i starten lokalisert i Trondhjemsveien 7, og fikk her 125 kvm. til disposisjon

I 1997 flyttet sentralen til Siggerudsgate 6 og var samlokalisert med Psykiatrisk Dagsenter. Siden 2001 har sentralen hatt tilhold på Furubakken i Øvre Torggt. 2. Her disponeres 450 kvm. Til sammen disponeres nå totalt ca 1000 kvm

I 2012 ble Stiftelsen Øverby Helse- og sportsenter avviklet, og driften overtatt av Gjøvik kommune. (Kommunen eide allerede bygningsmassen på Øverby). Denne omorganiseringen medførte en navneendring og dagens navn er Gjøvik Frivilligsentral, avdeling Øverby. Gjøvik Frivilligsentral har pr. i dag 2 stillingshjemler med daglig leder i 100 % og to medarbeidere i 50 % hver. Vi har pr. dato følgende aktiviteter knyttet opp mot sentralen avdeling Sentrum og avdeling Øverby.

### 9.3. Etablerte tiltak ved Frivilligsentralen

- Mandagstreff - kafé avd. Sentrum med sang og underholdning
- Hørselhjelp til stede i samarbeid med HLF.
- Salg av batterier for HLF
- Lunsjtreff - tirsdagskafé, sosial møteplass avd. Sentrum
- Turgruppe for alle tirsdager!
- Småbarntreff avd. Sentrum
- Strikkekafè tirsdager avd. Øverby
- Nerstugengen. Vedhugst avd. Øverby
- Kom og spis! Onsdager avd. Sentrum med middagsservering
- "Æftskaffe" m/oppløsing, sang og musikk
- Torsdagstreffen avd. Øverby Kafé med underholdning - hente/bringetjeneste
- Vedhugst Nerstuen torsdager - Tilrettelagte tjenester
- Gladsang/allsang begge avdelinger
- Internettkafè for voksne x 2 pr. mnd. varierende tema relatert til bruk/programvarer. (Seniornett) En på dagtid og en på kveldstid.
- Bildebehandling, data (Seniornett)
- Datakurs +55 nybegynner og videregående (Seniornett)
- Gratis Advokathjelp annenhver onsdag
- Turvenn/Besøksvenn - en til entilbud.
- Følgevenn - sykehus/lege o.l.
- Leseombud på noen av våre arrangementer, samt omsorgssentere i kommunen.
- Natteravn
- Reservebesteforeldre
- Introkurs - språkopplæring for flyktninger
- Norsktraining - læringscenteret
- Språktrening - samtalegrupper
- Leksehjelp
- Internasjonal uke -
- Utdeling av frivilligpris på GjøvikGalla
- Frivilligdag i Storgata 2. lørdag i september.
- Skibladnertur for eldre
- Utdeling av Medmenneskesvanen hvert kvartal til en frivillig i samarbeid med ordfører.
- Rullefest/Sommerfest
- Gruppetrim v/ Fysio/Ergo i kommunen
- Seniardans.
- Til Topps! - i samarbeid med Røde Kors
- Julekakesalg i desember
- Låne bort kontorutstyr til organisasjoner
- Lokalutleie medlemsorganisasjoner
- Juletreffest for beboere på Furubakken
- Julekaffe for samarbeidsparter / frivillige i desember m/Luciatog Gjøvik skole 1.tr.
- Juleverksted barn
- Nettverkssamarbeid med andre FS for daglig leder
- Samarbeid med helsesøster/sanitetsforeningen/frivillig om hjelp til influensavaksinering.
- Pensjonistuniversitetet, sekretariat
- Samarbeid med Rådgivningstjenesten 65+.
- Samarbeid med Gjøvik læringscenter
- Samarbeid med HIG Gjøvik
- Samarbeid med NAV
- Samarbeid Kreftforeningen
- Samarbeid Røde Kors
- Samarbeid Kriminalomsorgen

Gjøvik Frivilligsentral står i tillegg ansvarlig for følgende store arrangementer i løpet av året:

- Gratis Skibladner-tur i juni for eldre i Gjøvik
- Frivilligdagen i Storgata
- Øverbydagen som gjennomføres i september
- Internasjonal uke
- "Sommerfest for alle" på Gjøvik Gård
- Gammeldags juleverksted for barn med foresatte

Hver høst arrangeres Gjøvik Galla i Fjellhallen, og hvor følgende kommunale priser deles ut

- Gjøvikprisen
- Kommunens kulturpris
- Idrettsstipend
- Idrettspris
- Frivilligprisen
- Støttekontaktprisen

I tillegg har Frivilligsentralen, sammen med ordfører og Gjøviks Blad ansvar for arrangementet rundt Medmenneskesvanen (på bakgrunn av innsendte forslag) som deles ut hvert kvartal.

#### **9.4. Eksempler på nyere samarbeidstiltak mellom Frivilligheten og andre aktører i kommunen:**

- "Kom og spis" Et tilbud til eldre som bor i sentrum. Dette prosjektet er et samarbeid mellom Rådgivningstjenesten 65+, Forpleiningstjenesten, Gjøvik videregående skole og Frivilligsentralen. Det har utviklet seg til å bli en sosial møteplass hvor det serveres et varmt måltid. De som trenger det blir hentet og fulgt av elever ved Gjøvik videregående skole (Helse- og Sosialfagsprosjekt "Livsglede for eldre")
- Integreringsprosjekter av flyktninger og ikke etniske nordmenn. Dette er et samarbeid med NAV og læringscenteret for fremmedspråklige med et treningsprosjekt for språkutvikling i regi av Gjøvik Frivilligsentral. Prosjektet ledes av en av de ansatte i Frivilligsentralen i tillegg til 6 - 7 pensjonerte lærere som medhjelpere.
- Småbarnstreff - et samarbeidsprosjekt med helsestasjonene i Gjøvik
- Leseombud - et samarbeidsprosjekt mellom Gjøvik bibliotek og litteraturhus, kommunens omsorgssentra og medlemmer av Frivilligsentralen.
- Gruppetrening m/lunstreff i etterkant.
- Internasjonal uke - her er Røde kors, Internasjonalt råd, Norsk folkehjelp, Folkeakademiet i Oppland, Hunddalsforum og Gjøvik kommunen (Gjøvik kino scene, Gjøvik bibliotek og litteraturhus, Gjøvik Gård) samarbeidspartnere.



## 10. Kartlegging

For å få et best mulig samfunnsregnskap for frivilligheten i Gjøvik ble det gjort forsøk på å kartlegge på bredest mulig nivå, antall og størrelse på lag- og foreninger. Det ble sendt ut et brev med et skjema til alle registrerte lag og foreninger som de ble oppfordret til å fylle ut og sende tilbake. Det kom inn 30 utfylte skjema.

Oppsummering av innsendte svar:

Navn	Ant. Medlemmer	Dugnadstimer
Biri IL	784	20000
Blåveisene	51	3000
Gatemegling Røde kors	67	510
Gjø-Vard O-lag	140	3500
Gjøvik Fotoklubb	54	
Gjøvik maleklubb	55	375
G&O Norges Blindef.	165	1002
G&O MS-forening	166	1200
Gjøvik Revmatikerforening	323	2647
Gjøvik Røde Kors	500	
Gjøvik Seniordans	63	500
Gjøvik Skiklubb	778	
Gjøvik Speidergruppe NSF	70	2880
HLF G&O	500	1450
Kastad IL	200	1300
Kastad Musikkforening	17	2000
Kor- og dansegr. Korpus	38	228
LMF Oppland	130	100
Mental Helse Gjøvik	42	100
Nasj.for. Gjøvik demensforening	67	500
NFU Gjøvik lokallag	75	
Redalen Idrettslag	276	1750
Redalen Røde Kors	500	10000
Snertingdal skolekorps	10	720
Snertingdal IF Orientering	28	500
Torsdagsgjengen	30	6125
Varde IL	400	13500
Venneforeningen Øverby	150	200
Hunndalsforum	300	500
Studieforbundet	4421	11055
<b>Summert</b>	<b>10400</b>	<b>85642</b>

Det å gjøre en grundig og eksakt kartlegging er ressurskrevende og utfordrende - og en må ha et klart mål med hva en ønsker å bruke disse tallene til. Tallene over er ikke utfyllende for alt som foregår av frivillig arbeid i Gjøvik, men gir en pekepinn om mengde og bredde.

Den organiserte idretten gjør en systematisk registrering av antall lag og medlemmer hvert år. Tabellen neste side viser utviklingen av idretten i Gjøvik kommune i perioden 1998 til 2013:

*Tabellen gir en oversikt over antall idrettslag og medlemstall i idrettslagene i Gjøvik kommune for noen utvalgte år i perioden 1998-2013.*

	1998	2002	2005	2010	2013
Antall idrettslag	57	56	59	49	52
Kvinnelige medlemmer	2808	3285	3711	4100	4742
Mannlige medlemmer	5096	6156	5759	5531	6666
Totalt medlemstall	7904	9441	9470	9631	11408

Gjøvik kommune har en lag- og foreningsoversikt på kommunens hjemmeside. Oversikten er ikke komplett, men gir en innsikt i omfang av lag- og foreningsliv i Gjøvik kommune.

*Tabellen gir en oversikt over antall lag og foreninger registrert i kommunens eget foreningsregister 1. oktober 2014, fordelt på kategoriene idrett, barn/unge, sang/musikk, dans, teaterinteresseorg., velforeninger og andre.*

TYPE FORENING	ANTALL REG. FORENINGER
Idrett	50
Barn/unge (speider, 4H, søndagsskole m.v.)	25
Sang/musikk	30
Dans	5
Teater	4
Interesseorganisasjoner	30
Velforeninger	20
Andre (bygdekvinnelag, grendelag, hjelpekorps, maleklubb m.v.)	50
<b>Sum</b>	<b>214</b>

## 10.1. Tilskuddsordninger

Gjøvik kommune har en lang og bred tradisjon i å samarbeide og legge til rette for frivillig sektor.

Hovedkontakten med frivillig sektor er lagt til Utvalg for Kultur og Idrett (UKI) som også i stor grad forvalter ulike tilskudd som driftstilskudd, arrangementstilskudd m.m. Enheten samarbeider med flere organisasjoner innenfor områdene barne- og ungdomsaktiviteter, generelle kulturtiltak innen musikk, teater, ulike arrangementer i forbindelse med 1. og 17. mai, kulturvern, friluftsliv, idrett og folkehelse.

Gjøvik kommune har siden 1997 systematisk styrket idrettens rammevilkår. Dette har blitt gjort gjennom økte tilskudd til idrettslag som eier og drifter egne anlegg, samt reduserte betalingssetser for barn og unge i idrettshaller. Under gis det eksempler på utviklingen, både når det gjelder tilskudd og betalingssetser.

*Tabellen viser en oversikt over utviklingen av driftstilskudd til ulike anleggseiere i perioden 1997-2014.*

Eier	1997	2003	2010	2012	2013	2014
Kallerudhall BA	50'	85'	197.500	239.837	345.000	421.900
Snertingdalshallen AS	50'	60'	70.500	80.536	102.000	118.040
Vind IL	45'	55'	78.930	88.711	116.348	145.309
Biri IL	45'	55'	89.454	97.888	132.396	145.309
GOA AS			87.000	137.000	277.000	369.800
Vekttallsmodell *			421.000	468.303	630.000	698.600

- *Vekttallsmodellen er et tilskudd som gis til ulike idrettslag med egne anlegg, der anleggets omfang og kvalitet avgjør tilskuddets størrelse.*

*Tabellen viser utviklingen av betalingssetser i Tranberghallen for barn og unge og voksne i perioden 2008 - 2014. Det fremgår at "idrettens rammevilkår" har gitt gunstige betalingssetser for barn og unge.*

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Trening IL, Barn/unge	195	180	175	180	148	122	84
Trening IL, voksne	235	240	245	250	258	266	274

*\* Gjelder pris pr. time i hel hall.*

Både TO Kultur og TO Helse og omsorg har tilskuddsordninger. Tabellen under viser en oversikt over tilskuddsordninger rettet mot frivillige lag- og foreninger. I tillegg yter kommunen blant annet betydelige tilskudd til selskaper kommunen eier hele eller deler av, For eksempel GOA AS og Mjøsmuseet AS.

*Tabellen viser ulike typer tilskudd (3 kategorier) i regi av TO Kultur, og hvor mye som ble delt ut i de ulike kategoriene til ulike grupper lag-/foreninger I 2014. I kolonne 6 fremgår totalt tilskudd til den enkelte gruppe, mens nederste linje gir oversikt over totalt utbetalt tilskudd pr. kategori.*

Type forening/ mottagere	Antall reg. foreninger	Kultur- midler 1)	Faste tilskudd 2)	Arrangør / prosjekt- støtte 3)	Totalt
Idrett	50	331 000	2 298 000		2 629 000
Barn/unge (speider, 4H, søndagsskole m.v.)	25	40 000			40 000
Sang/musikk	30	17 000	357 000	70 000	444 000
Dans	5			6 000	6 000
Teater	4			30 000	30 000
Andre (bygdekvinnelag, grendelag, hjelpekorps, maleklubb m.v.)	50		64 000	14 500	78 500
<b>Sum</b>	<b>214</b>	<b>388 000</b>	<b>2 719 000</b>	<b>120 500</b>	<b>3 227 500</b>

- 1. Kulturmidler (driftstilskudd) tildeles lag og organisasjoner som driver med barne- og ungdomsarbeid, herunder også idrettslag og sang- og musikkorganisasjoner. Tildeling en gang i året. Søknadsfrist er 14.mai.*
- 2. Faste tilskudd er tilskudd hvor det er inngått egne avtaler og/eller som er vedtatt i budsjett. Tidsavgrensede tilskudd er her ikke medregnet.*
- 3. Arrangør/prosjektstøtte skal bidra til å sikre et bredt, og kvalitativt godt kultur og fritidstilbud for Gjøvik kommunes innbyggere. Videre motivere og stimulere lokale lag, foreninger og andre kulturaktører til å bidra til et mangfoldig kultur- og fritidstilbud til glede for kommunens innbyggere. Tilskuddene gis etter administrativt eller politisk fattet vedtak.*

Tabellen viser en oversikt over tilskudd i regi av TO Helse og omsorg.

Type tilskudd	Tildelt beløp 2014
Støtte til lag- og foreninger 1)	66 000
Faste tilskudd 2)	691 000

1. Økonomisk støtte til lag- og foreninger som tildeles etter vedtak i Utvalg for Helse, omsorg og velferd. Egne retningslinjer for tildeling.
2. Driftsstøtte til Blå Kors utvikling (drift Kampen) kr. 500.000,-, Øverby Helsesportsenter kr. 74.000,-, SOS krisetelefon kr. 57.000,-, Gjøvik Raumatikerforening kr. 40.000,-, Mental helse kr. 20.000,-.

Alle tall 2014 beløp.

Tjenesteområde Barn og familie har i 2014 en budsjettpost på kr. 250 000,- til å styrke ungdomsarbeidet i kommunen - frivillige møteplasser.

## 10.2. Lokalteter og bygg

Gjøvik karakteriseres av mange anlegg og lokaler for utfoldelse, utøvelse og framføring /visning for frivilligheten og "folk flest". Spesielt godt er tilbudet tilrettelagt når det gjelder idretts-, nærmiljø- og friluftsanlegg. Siste tilskudd her er den nye Skateparken i Jernbaneparken.

Det er gjort en kartlegging som ligger som et vedlegg i Kommunal plan for Idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv, Gjøvik kommune 2012 - 2015

## 10.3. Kulturarenaer

Det er ikke gjort en kartlegging av kulturarenaer i kommunen. Her er det et mangfold som er vanskelig å få oversikt over. De kommunale, med Gjøvik kino og scene, Gjøvik Bibliotek og Litteraturhus, Kulturskolen, Gjøvikhallen, Gjøvik Gård med Drengestua, Kauffeldtgården og Frivilligsentralene er alle arenaer det frivillige kulturlivet kan utfolde seg for en rimelig leie.

Gjøvik Olympiske Fjellhall er også en arena med et mangfold av aktiviteter innen idrett og kultur.

Imidlertid finnes det et utall lokaliteter som kulturlivet bruker som arenaer, så som kirkene, bedehusene, losjehusene, grendehusene og lokaler eid av ideelle organisasjoner eller private. Til en viss grad brukes også idrettsanlegg til andre kulturaktiviteter enn idrett. For kunst er det også ulike arenaer fra amatørmerklubb med lokaler på Gjøvik Gård til atelierer i næringsparker eller private. Kunstformidling skjer i offentlige bygg og private gallerier. Det finnes også utallige kafeer som tilbyr lokaler til framføring av musikk eller billedkunst.

## 11. Frivillighetens forventninger

Det første den nedsatte arbeidsgruppa gjorde var å invitere frivillige lag og foreninger i Gjøvik kommune til et åpent dialogmøte slik at de kunne si noe om sine forventninger i den videre prosessen. Det ble sendt ut følgende spørsmål i forkant:

1. Hva skal til for at lag- og foreninger kan opprettholde el. styrke driften i tida som kommer?
2. Har dere ideer om nye områder hvor frivilligheten kan gjøre en innsats i åra som kommer?
3. Har dere forventninger til kommunale tiltak som kan gi frivilligheten i Gjøvik næring?
4. Hva tror dere skal til for at enda flere vil engasjere seg i frivillig innsats i lokalsamfunnet?



*Stor aktivitet på Rådhuset - bilde fra Åpent møte i november 2013*

I alt møtte ca 50 lag/foreninger. Møtet ble gjennomført som et dialogmøte. De frammøtte ble delt inn i 4 grupper. Alle gruppene svarte på alle spørsmålene, og det kom fram svært mange gode innspill.

Det var stort engasjement og det kom inn mange gode og konstruktive innspill.

Vi velger å legge ved oppsummeringen fra gruppene i sin helhet som vedlegg.

## 12. Frivilligheten framover

Befolkningsprognosene forteller at velferdssamfunnet slik vi kjenner det i dag, vil få trangere kår i årene som kommer. Samtidig viser trender økt fokus på individuelle behov og rettigheter til velferdsgoder. En stadig større del av velferdsoppgavene forventes flyttet fra den private sfære over til samfunnet

Nye former for arbeidsdeling mellom det offentlige og frivillig sektor hviler på påstanden om at det i fremtiden ikke er gitt at det vil være mulig å gi alle det samme tilbudet kommunen gir i dag. *Skal dagens tilbud opprettholdes for alle må kommunen allerede nå løfte frem problemstillingen og diskutere gode alternative løsninger på morgendagens utfordringer, der frivillighet også kan erstatte dagens oppgaver/tjenester.*

Hvordan kan frivillighet bidra til å videreutvikle velferdssamfunnet?

I dag er frivillighet i stor grad konsentrert om idrett og kultur. Bare i begrenset omfang ytes det frivillig innsats innen velferdssamfunnets sosiale kjerneområder. Det er tidligere presisert at frivillig innsats skal komme i tillegg til, ikke i stedet for offentlige tjenester. I dag er utgangspunktet at frivillig innsats skal tilføre offentlige tjenester ekstra kvalitet. Men det er et spørsmål om kommunen på sikt kan, bør eller må se annerledes på dette?

- Kan kommunen ved hjelp av frivillige understøtte og/eller erstatte offentlige tjenester slik at det frigjøres ressurser til en forbedret innsats overfor de som trenger det mest?
- Kan kommunen tilrettelegge for at frivillig sektor etter hvert løser oppgaver kommunen selv ikke lenger har mulighet til å løse?
- Kan kommunen se for seg en forskyvning i balansen mellom hva det offentlige tar seg av og hva den enkelte, familien, nettverket eller frivillig sektor kan løse?

Frivillige velger selv hvor og hvordan de ønsker å bidra med sin frivillige innsats. Mye av den frivillige innsatsen retter seg mot å støtte opp om egne barns aktiviteter. De fleste foreldre og foresatte opplever og aksepterer en plikt til å påta seg frivillig innsats knyttet til barns aktiviteter, både i barnehage, skole og fritid.

Frivillighet er i en del sammenhenger regulert inn i offentlige institusjoner. Et eksempel på dette gjelder barnehager og skoler gjennom foreldres innsats i Foreldrenes arbeidsutvalg (FAU). I Gjøvik kommune gjør et stort antall foreldre en frivillig innsats i disse organene. Det kan stilles spørsmål ved om denne frivillige

innsatsen er mer resultat av regelverk enn av frivillig initiativ? Hva får kommunen, foreldre og barna igjen for denne innsatsen? Kan det tenkes at mandat, oppgaver og organisering av organer som FAU bør endres, slik at innsatsen ikke bare gir en større verdi for de som deltar, men også en større verdi for samfunnet?

Et annet område er besøkstjenester, venneforeninger, pårørendeforeninger knyttet til omsorgsinstitusjoner i kommunen. Disse utgjør en viktig del for beboerne både mht trivsel generelt, ulike sosiale arrangement, turer etc.

### **12.1. Tilskuddsportalen**

I 2013 ble det gjort en henvendelse til Gjøvik kommune fra Tilskuddsportalen om et møte slik at ordningen med Tilskuddsportalen kunne gjøres kjent. Det har foreløpig ikke resultert i noe mer konkret kontakt, men er noe som bør vurderes videre.

De seneste årene har det vært en utfordring å holde tritt med utvikling og frivillighetens forventning når det gjelder kommunale tilskudd.

For å møte nye behov og krav som stilles av myndigheter til kommunen og frivilligheten har Tilskuddsportalen fått ny funksjonalitet. Det er mulig for kommunen å abonnere på denne ordningen inklusiv tilgang for registrerte lag og organisasjonsnummer i Brønnøysundregisteret.

Tilskuddsportalen gir den oversikten man trenger hvis man vil at egen virksomhet skal ha sin andel av tilskuddspotten. Tilskuddsøkonomien i Norge er på mange titalls milliarder kroner årlig, så mulighetene er mange. Inkludert i disse er også statlige og fylkeskommunale støtteordninger. ([www.tilskuddsportalen.no](http://www.tilskuddsportalen.no))

### **12.2. Videre utfordringer**

Frivillig innsats bidrar til å skape identitet, bolyst, sosialt samhold og trivsel. Men skal vi lykkes med å videreføre og forsterke det store engasjementet som finnes innenfor lag og foreninger, må det oppmuntres med positive virkemidler.

Mandatet henviste til at kommunestyret allerede har fattet viktige vedtak både omkring mål, strategier og kommunal oppfølging når det gjelder kultur og frivillighet, og at Frivilligmeldingen i stor grad bygges på disse. Det som imidlertid mangler er en konkret handlingsplan for å kunne gjennomføre strategien.

Som det fremgår gjennom hele dokumentet, så er det et viktig prinsipp at *Frivillighetspolitikken må bygge opp under en frivillig sektor som er uavhengig, selvstendig og et mål i seg selv.*

Dette skal ikke være til hinder for at kommunen skal stimulere til videre engasjement og frivillighet i lokalsamfunnet., og med utgangspunkt i de mål og strategier som er nevnt på side 5, vil en viktig videreføring av dette dokumentet være å utarbeide en handlingsplan med konkrete tiltak om hvordan dette kan gjøres.



En konkretisering av hvordan kommunen kan samhandle frivillige aktiviteter for å nå sine politiske mål, strategier og tiltak.

### **12.3. Videre føringer - tiltaksplan**

I vedtaket står det bl.a. "Det utarbeides en Frivilligmelding for Gjøvik kommune som skal konkretisere kommunens rolle, engasjement og arbeid i forhold til frivilligheten".

Dette er forsøkt beskrevet og problematisert gjennom ulike deler av meldingen, og ved hjelp av innspill som kom fram på dialogmøtet 13. november 2013, foreslår vi at følgende tiltak vurderes:

- Gjøvik kommune tar initiativ til at det etableres en møteplass, et samarbeidsforum hvor Frivilligheten og kommunen møtes - 1 til 2 ganger årlig. Her vil det være mulig å sette ekstra fokus på frivillighetens betydning som verdiskaper og samfunnsbygger. "Gode møteplasser for å møtes på tvers av lag og foreninger" (slik som på dette åpne møtet) sitat fra Dialogmøtet
- Etablere en stilling for en Frivilligkoordinator - og beskrive hvilke rolle og funksjon en slik person skal ha i samarbeidet mellom offentlig og frivillig sektor
- Etablering av en nettportal. Denne portalen kan ha flere funksjoner både mht å legge til rette for å gjøre det enklere; å bli frivillig, inneholde en oppdatert oversikt over lag- og foreninger, informasjon vedr tilskuddsordninger, aktivitetskalender, etc. etc.
- I henhold til tidligere styringsdokument for Gjøvik kommune - opprette flere Frivilligsentraler
- I samarbeid med NAV Gjøvik, se på rutiner som hindrer at mennesker som går på dagpenger kan delta i frivillig arbeid
- Invitere Frivillighet Norge til et samarbeidsmøte
- Invitere Oppland Fylkeskommune til å utarbeide en overordnet Frivillighetsstrategi
- Jobbe videre med Tilskuddsportalen
- Etablere innvandrerkafe - "Kafe Globus" etter mønster fra Trømsø

## Referanser

[www.frivillighetnorge.no](http://www.frivillighetnorge.no)

[www.gjovik.frivilligsentral.no](http://www.gjovik.frivilligsentral.no)

[www.brreg.no/frivillighetsregisteret/Frivillighetsregisteret](http://www.brreg.no/frivillighetsregisteret/Frivillighetsregisteret)

[www.ks.no/tema/Samfunn-og-demokrati/Kultur-og-frivillighet/](http://www.ks.no/tema/Samfunn-og-demokrati/Kultur-og-frivillighet/)

- Kommunal plan for idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv, Gjøvik kommune 2012 - 2015
- Kommuneplanen Samfunnsdel (2013)
- Folkehelsemelding (lov om folkehelsearbeid, 01.01.12)
- St.meld.nr. 39 (2007-2009) *Frivillighet for alle*
- St.meld. nr. 29 (2012-2013) *Morgendagens omsorg*
- St. meld. nr. 16 (1993-94) Om videreføring av arbeidet med frivillighetssentraler
- Frivillig innsats i sykehjem: forsøksprosjekt i Oslo kommune 1999-2000, Erfaringsrapport, Elisabeth Brodtkorb, 2001
- Samarbeid mellom kommuner og frivillig sektor på pleie- og omsorgsfeltet - en kartlegging. Trøndelag Forskning og Utvikling - Repport 2012:15
- Seniorers deltagelse i frivillig arbeid. Karl Henrik Sivesind, Institutt for samfunnsforskning 2015
- Frivilligsentral i nærmiljøet: Konkurrent eller katalysator. Håkon Lorentzen Institutt for Samfunnsforskning 2012:14
- Fra folkebevegelse til filantropi? Frivillig innsats i Norge 1997-2009, Wollebæk og Sivesind, Institutt for Samfunnsforskning 2010

Vedlegg:

Oppsummering dialogmøte.